

W SOBOTĘ DNIA 19. KWIETNIA. ROKU 1785

Z Wilna dnia 10 Kwietn: Trybunał Głow: W. X. Lit; w przeciagu 5. miesięcy z pilnością wielką i z ukontentowaniem dla żądających sprawiedliwości zupełnym odsądziwszy wiele spraw trudnych i zawiakłanych, w przeszły Wtorek w przytomności całego tu znajdującego się Państwa jurizdykcyą swoię zwyczajnym obrządkiem zalimitował.

Z Warszawy dnia 9. Kwietnia. J. K. M. P. N. M. z Radą przy b. ku Swoim Nieustająca dostrzegając pilnie, ażeby przepisy praw narodowych iak najsuśley dopełniane były; gdy po wydanym dawniey Uniwersale o Exekucyi Dekretow i Proceśsów, nieukuteczniomy ieszcze zamiar Uniwersalutego w Prowincyi W. X. Lit; króć między szczegulcy teraz Uni-

kazał, z zaleceniem Urzędnikom Ziemiakim i Grodzkim, ażeby stosując się do Prawa Roku 1764. pod tytułem Exekucyja za dekretami Kontumacyonemi, powinności urzędów swoich w zachowywaniu stopniów konwikcyi prawney przestrzegali.

Z Londynu dnia 18. Lutego. Kontynuacya Sessyi Parlamentowey dnia 17. Lutego w Izbie Polspolitey.

Naypierwszy mówił Tomasz Pitt, krewny Kanclerza Skarbowego, dowodząc potrzebę podania Królowi Jmci Adressu z podziękowaniem za uczynienie pokoju. W początkach mowy swoiey ukazywał niezrzęsz-

się znajduie *W. Brytania*, Wytrzymała ona (mówił) długą i barzo szkodliwą dla siebie wojnę, która ją prawie na samym brzegu zguby postawiła, Pokoy był iedynym środkiem do dania iey odpoczynku i sposobności do nabrania powoli sił. Sam Narod był o tym przekonany; i często w Parlamencie mówiono, że pokoy iest żądaniem całego w powszechności Narodu. Było zatym powinnością Ministrów starać się o otrzymanie pokoiu pod warunkami iak naysłabszemi. W takich robotach *Ministerium* zawsze miało przed oczyma iedynie dobro Narodu; y chociaż warunki terazniysze mogą się zdawać szkodliwe dla *W. Brytannii*, chociażby one i w rzeczy samey takie były; ieżeli kto iednak rozważy ie myślą bezstronną i nieuprzedzoną, uzna ie za takie, iakich okoliczności wyciągały. Nie można nie żałować utraty obszernych krajów *Amerykańskich*; ale, po 7. leciech nie pożyteczney wojny, sam Narod uznał niepodobieństwo ich odzyskania, i *Ministerium* zrzekaiać się *Panowania* tego, którego imie tylko dla *W. Brytannii* zostawało, poszło w tym za żądaniem i postanowieniem samegoż Parlamentu.

Przed początkiem tey nieszcześniey wojny. mówił daley Tomasz Pitt, procent od dżugu Narodowego, nie był

większy nad 4 *Milliony Funt: Ssterlingow*; wojna powiększyła go 5. *Millionami*, tak iż. Narod teraz musi corok płacić 9. *Millionów* na sam procent, oprócz 4. do 5. *Milionow* na potrzeby krajowe, i na utrzymanie sił lądowych i morskich w czasie pokoiu. Gdybyśmy nie szpuzczali z oczu tego potężnego ciężaru dżugu Narodowego, i z nim razem trudności albo rzeczy niepodobieństwa, wystarczenia na dalsze koszty wojenne, bez zupełnego obalenia kredytu Narodowego; zgodzilibyśmy się łatwo na to, iż pokoy był nieuchronnie potrzebnym, że warunki iego są dobre, iak prędko ukazuię się rzecz pewna, że lepszych otrzymać nie można było: uznalibyśmy ie nawet za dobre, nie mając względu na terazniysze nieszcześnie okoliczności, ale tylko rzeczy ważąc na szalach słuszności. Z Wysp *Antylskich*, iedną tylko *St. Lucyą*, *Francyi* ustapiliśmy; a za to ona nam oddała *Grenadę Grenadyńy*, *S. Wincentego*, *Dominkę*, *S. Krysztofa*, *Nevis*, i *Montserrat*, z których dzierżaw są niektóre barzo wielkiey wagi. Ustąpiła *Anglia Francyi* niektóre mieysca na Brzegu *Afrykańskim*, mianowicie *Forcece S. Ludwika*, *Podor*, *Galam*, *Arguin*, i *Portendic*; ale w nagrodę *Francya* nam gwarantowała dzierżawę *Fortecy James*, i *Rzeki Gambii*, a oba te narody spólnie

używały handlu gummy. W *Indiach* wzięto *Francji*. Miało i Kraie, które do niej należały przy początkach wojny, tak na brzegu *Orixa* iako i w *Bengalu*, ale to ustąpienie nie czyni w niczym iakiey szkody prawdziwey handlowi naszemu. toż samo należy mowić o ustąpieniu obu *Floryd Hiszpanii*; które w takim nieczemnym stanie, iak teraz zostały, byłyby barzies uciążliwe dla Narodu, aniżeli pożyteczne. Traktat Prowizoryalny z *Ameryką* gruntuię na słuszności, i na wspaniałey wzajemności, która będzie z czasem pobudką do pojednania śietak pożądanego każdemu, który pragnie dobra obu Narodów. *Lojalistów* nie opuszczano: zalecono ich *Kongressowi*, i to nie będzie bez dobrego dla nich skutku. Zważywłszy więc te wszystkie okoliczności, iakież mogły być warunki pożyteczniejsze dla *W. Brytannii?*.. Przydał ię jeszcze tenże *Pitt*, iż z niemalym żalem postrzegł na przeszłych Sessjach wiele osób mocno u przedzonych przeciwko Artykułom pokoju. Materya ta, od której zależy ocalość Ojczyzny, większey jest bez porównania wagi, aniżeli żeby miano słuchać głosu passyi i uprzedzenia, nie zaś słuszności. Co się tycze mnie, mówił dalej, ja nigdy nie u wierzę temu, co niektórzy mówią, iż można było postarać się o pokoy chwalebniejszey, i pożyteczniejszey, i trwałszy

Czyniąę sobie próżne nadzieie w zapaloney imaginacyi, nie jest trudno ganić cudzy postępek ze szkodą sprawiedliwości i prawdy: na takich gruntach zasadzony rozsądek, nie jest to ten, którego się należy spodziewać od Posłów Narodu, .. Naostatek, po tych, i innych dowodach, którymi starał się przygotować umysły, pomieniony *Pitt* podał propozycyą „aby podany był pokorny *Adres*, naprzód z podziękowaniem „ Królowi Jmci za podanie „ Jzbie różnych Artykułów „ przedugodnych dla ich rozważenia, i dania na nie swego „ rozsądku; a potym z doniesieniem Królowi Jmci, iż „ Jzba rozważyła też Artykuły, i ie pochwaliła, dziękując za wielkie starania podjęte w postaraniu się dla podanych błogosławieństwa „ pokoju, i zapewniając razem „ Króla Jmci, iż Jzba barzo „ się cieszy z nadziei pogodzenia się z *Ameryką*.

Pan *Wilberforce* popierał propozycyą podaną od Pana *Pitt* takimi prawie samemi, iak i on, dowodami. i Podług niego rozumienie to, iż można było otrzymać lepsze warunki pokoju, cale się sprzeciwia zdrowemu rozsądkowi „ Gdzie są, pytał się, te pomocy, które mybysmy mogli dalszą wojnę prowadzić? Odpowiedzą pewnie mnie, iż mamy barzo wielkie sily lądowe, i potęgę morską

naystraszniejszą w *Europie*; ale gdzie są pieniądze do utrzymania tychże fil? i gdzie znaleźć potrzebne pomocy do robienia niemi z naszym pożytkiem? Narod pogrążony jest w przepaści niezliczonych długow; a dalsze prowadzenia tak niszczący nas wojny, czyż nie przyprowadziłoby Narod do ostatniej zguby? Niech każdy zważy te prawdy, i dopiero niech utrzymuje, iż lepiej było narazić się na wszelkie niebezpieczeństwa; lepiej było podać Narod na pewną z gubę, aniżeli przyjąć takie kondycye pokoju, które nie tak są pożyteczne, iakie należało otrzymać po wojnie pomyślnie zakończoney. „

Lord *Jan Cavendish*, dawny Kanclerz Skarbowy, był zdania cał przeciwnego tym dwóm Deputatom, którzy podali *Adres*, i potrzebę iego popierali: sądził on, iż roboty pokoju mogły być przyprowadzone do końca pożyteczniejszego dla Narodu, a przynajmniej Jzba nie ma ieszcze dostyc obiaśnienia, aby mogła sądzić ostatecznie o wszystkich Artykułach pokoju. Traktat z Rzeczypospolitą *Hollenderską* nie jest ieszcze ułożony; a nie wiedząc o iego naturze, nie można w ogulności sądzić o pokoju, gdyż Traktat z *Hollandyą* ma nayblizszy związek z pokojem generalnym. Ze więc potrzeba jest nieuchrona

dniej, Lord *Jan Cavendish* przydał do podaney propozycyi *Adresu* poprawę czyli *Odmianę* następuiącą: iż *Izba Po.* „*Spolita* przystąpi do rozważenia Artykułów Przedu- „godnych i prowizyonal- „nych tego pokoju z pilną y „zupelną uwagą, iakiey wy- „ciągają terazniejszy y przy- „szle pożytki państw Króla „Jmci: że tym czasem też „Jzba pokłada zupelną ufność „w *Oycowskich* staraniach J. „K. Mci, że wraz z swoim „Parlamentem, ułoży iak „nayzdatniejszye środki do „rozszerzenia handlu swoich „poddanych; że w refzcie, „mimo tak różnych tera- „zniejszych Jzby zdań o „Traktacie tym przedugo- „dym, też Jzba prosi, aby „iey wolno było zapewnić „Króla Jmci, iż w mocnym i „nieodmiennym jest postanowieniu trzymać się tych „niniejszych Artykułow po- „koju tak potrzebnego, dla pod- „danych J. K. Mości y dla „dobra powszechnego całego „Narodu ludzkiego. „*Sz.* „*John* popierał tę *Odmianę* są- „dząc, iż te przyczyny, które „podawano dla nakłonienia „Jzby. aby bez odwłoki po- „chwaliła Artykuły Przedu- „godne i Prowizyonalne, nie „wiele cał wazą; owszem „przeciwnie w robotach poko- „ju. trzeba było nam być mniej „hoynemi ku naszemu nieprzwią-

S U P L E M E N T

DO GAZET WILENSKICH

w SOBOTĘ DNIA 10. KWIETNIA ROKU 178.

Z Hamburga dnia 16. Marca.

Zaszle trudności między Dworami Wiedeńskim i Petersburskim z iedney strony, a między Portą z drugiey, trwają zawsze w stanie równie krytycznym; i już głoszą, ale pewnie bez fundamentu, że Internuncyusz Wiedeński w Konstantynopolu rezydujący, ma przydaną sobie dla bezpieczeństwa wartę od W. Sultana, a żona jego już powraca do Wiednia.

Co się tycze pokoju morskiego teraz układającego się, lubo strony do niego wchodzące nie chciały mieć pośredników do zawarcia Artykułów przedugodnych, teraz iednak mówią, że Hrabia de Vergennes, żądając dać dziełu swemu jak naywiększą moc i trwałość, ufiluie wprowadzić Dwory Wiedeński i Petersburski za pośredników i gwarantów tegoż pokoju. Nikogo podobno niemałz, któryby nie życzył, aby ten pokoy był iak naymocniey ugruntowany; inaczey, Anglicy niezamiedbają uderzyć znowu

niezadługo na Dom Burboński, i dla pomśzczenia się za upokorzenie siebie, i dla nadgródrzenia sobie za poniesione szkody. Zostaie teraz wiedzieć: czy dwa Dwory Cesarskie zechcą się przyłożyć do umocnienia tego dzieła, którego fundamenta założono bez ich dołożenia? lubo one miały tak ważny interes, założyć i od siebie iaki kamień na fundamencie tego budynku.

Kontynuacya Sessyi Parlamentowey dnia 17. Lutego. w Jzbie Pospolitey.

Naypierwszy Lord North mówił w szczegulności o tym Traktacie, każdy Artykuł z osobna rozbieiraąc.

Mowa Lorda Northa dnia 17. w Jzbie Pospolitey o Adressie ściągającym się do pokoju miana, z wielkim milczeniem i pilnością słuchana, trwała dłużej nad 2. godziny. W niemożności zaś umieszczenia się tu całej, treść tylko iey kładniemy. Dawny ten Minister poczoł prawie w te słowa.

„Służyłem przez 30. lat z wielkim ukontentowaniem Królowi memu i Oyczyźnie: i przez cały ten

czas, nigdy w tym Zgromadzeniu nie powstałem do mówienia z większym wstępem, iak dziłiay. Zyczyłbym sobie barzo, żebym w tak ważney materiy sporów mógł milczeć, iako w tym zamysle do tey Izby przyszedłem; ale dowody słabe, albo raczej nic nieznaczące, któremi słyszę że dwóch Deputatów popierających *Adress*, nie pozwalają mi więcej trwać w pierwszym, moim postanowieniu i widzę być nieuchronną potrzebą odkryć zdanie moje w tak wielkiej i tak ważney okoliczności. Dway ci Deputaci obietnią nam dowiesić i pokazać, że to, cośmy nieprzyjacielowi ustąpili, nie jest rzeczą wielką i szacowną; zdają się pokazywać radość po sobie, że tak tanio pokoy kupiony; ale ja niemogę być ich zdania, i wolę przyjąć podaną *Odmianę* od Lorda *Jana Cavendish*; gdyż przez obowiązki ku moiey Oyczyźnie i ku moim Pryncypalom, nie mogę z moiey strony póty pochwalić Artykułów przedugodnych, póki nie uyrzę onych wielkich pożytków, które kray nasz ma odbierać z takiego pokoyu. Jakież są te pożytki? iaka wzajemność, z którą iakby względem nas zachowaną popisują się? W oczach moich żadney nie masz; i chociażbym nie chciał zasnąć *Ministerium*, i czynić się nieodmiennym na zawsze iego Censorem, muszę jednak powiedzieć, iż w układaniu tych Artykułów pokoyu, popełniło barzo grube błędy, z niedostatku wiadomości położenia i granic naturalnych Państwa naszego. Przynamnieny powinności było poradzić ludzi w tey mierze biegleyszych, iezeli nie chciało pierwey zasłęgnąć zdania Parlamentu; ale naylepiej uczyniłoby, gdyby było poszło za przykładem skromnego postępku owego Ministra, który niegdyś ułożył po-

koy *Akwisgrański*. Złożył on Artykuły tego Traktatu w tey famey Izbie, nim ieszcze były podpisane; i z otwartością godną wielkiego umysłu, podał ie Parlamentowi do roztrząsania, nie obawiając się nic tego, że roboty iego, co do naydrobniejszych okoliczności, miały być rozbierane i krytykowane. *Oto są (rzekł) Artykuły pokoyu, które proszę Wmę Panow, ażebyście z uwagą roztrząsneli. Robiłem, iak mogłem naylepiej, dla moiey Oyczyzny; a nie przestając na pomocy moich przyjaciół, o tę iedyną taskę Wmę Panow proszę, abyście albo pochwalili, albo zganiili tę moię robotę, podług waszego własnego rozumienia, bez żadnego uprzedzenia i przesądu: gdyż, przekonany wewnetrznie o szczerości moich zamysłów; pewien, że w wszystko comóg, uczynił; niedbając na złośliwe przecinekno mnie kroki ludzi niespokoynych i zazdrośnych, spuszczałem się zupełnie na rozśadek Parlamentu bezstrony. Od iego zdania los mój zawisnie..* Y taki to był postępek iednego z naywiększych naszych Ministrów! Ale nazte teraz nieyśze *Ministerium* nie raczyło pójść za tak pięknym i wspaniałym przykładem. Kazało podpisać Artykuły przed ukazaniem ich zgromadzeniu Narodowemu: teraz ie dopioro nam podać, i prosi nas o nieodwłoczne ich pochwalenie, nie dawszy nam pierwey ani czasu, ani sposobności do wzięcia ich na pilną uwagę, iakiey tak wielka rzecz potrzebuie. „

Uczyniwszy taki do dalszey mowy wstęp, i zganiwszy Ministrów, że niechcieli otworzyć się Parlamentowi z swemi robotami przed podpisaniem Artykułów Przedugodnych, Lord *North* rozbieirał też Artykuły zawarte z trzema Państwami, każdy z osobna i ieden po drugim. „

Mówią nam (rzekł) w jednym z tych trzech Traktatów wstępnie, że tylko korzyści wzajemne i spólna przyzwolność zakłada ją z doświadczenia grunt pokoju i przyjaźni między Państwami. Gdzież są te korzyści wzajemne, o które dla nas postaramosię? Jaka jest ta przyzwolność spólna, której trzymamosię dla naszego pożytku? we wszystkich rzeczach szkoda jest dla nas, a zysk dla naszych nieprzyjaciół.

Utraciliśmy całą *Amerykę*, i wiele Wysp; nie mamy już naszych przeszłych zdobyczy w *Indyach*, i tey pewności, którąśmy mieli, iż Port *Dunkierki* nigdy nie będzie odnowiony i umocniony. To *Dunkierki* ustąpienie, moim zdaniem, nie tylko z polityką, ale i z chwałą kraiu naszego nie zgadza się. *Dunkierka* miana była zawsze za port y za fortecę jednę z najważniejszych: *Francya*, korzystając z tey bliskości do naszych brzegów, nie zaniedbała iak najmocniey ufortyfikować; i prędzey będzie mogła przysłać iaką potężną do nas Flotę, nim się my będziemy mogli dowiedzieć o iey wyprawieniu...

Jle jest pożytku dla *Francyi* w pozwolonym iey połowie ryb przy *Ziemi-Nowey*, tyle jest dla nas szkody; i ten Artykuł Traktatu zadaje największy cios iedeney z żył przemysłu Narodowego, tym ważniejszey, iż ona jest i największą prawie załadą potęgi naszej morskiej, i naysięwszą twierdzą Królestwa.

Ale nic mnie barziesz nie zadziwia, iak poczynione ustąpienia na Wyspach *Antylskich*. Zaco, pytam się, oddano Wyspę *S. Lucyi*? Czy to ona tak małej jest wagi i szacunku? czy też nie wiadomo jest, że iey pokoleżenie nie łatwy wstęp daie do naszych nayszacowniejszych dzier-

żaw w tey Części Świata? i że ten, który jest iey panem, jest razem panem komunikacyi między *Wyspami Wiatru*, i pod *Wiatrem*? Jest to rzecz pewna, że wrobotach pokoju *Francya* przynajmniej w tey rzeczy postąpiła od nas rozumniey.

Co do *Indyi*, trudno wyrazić, iak wieleśmy ustąpili *Francyi*; a ieszcze niemożemy powiedzieć, że woyna tam jest zakończona. Gdyby nasz naysięwwszy Minister zważył był te związki, które są między *Francją* i *Hyder*, *Alim*, poznałby był dobrze, iak wiele nam jest szkodliwy Artykuł XVI. Woiowin ten *Indyjski* ma znaczne woysko *Francuskie* na swym żołdzie; i chociażby *Francya* odebrała mu oczywiste swoje posiłki, obce iednak inne pomocy, które na żołdzie u siebie trzyma, wystarczyłyby dostatecznie do zawoiowania całego kraiu: a my z naszej strony co dla siebie mamy? oto związaliśmy sobie ręce, gdyśmy w tym Traktacie przyrzekli, nie dopomagać naszym Alliantom, a z tych iednego tylko mamy, *Naboba d' Arcot*, samego przez się niesposobnego do wytrzymania nieprzyjacielowi...

Punkta przedugodne z *Hiszpanią* niemiejszą, iaki *Francuskie*, znalazły nagane u Lorda *Northa*..

Ustąpienie *Florydy Wschodniey* udaia przed nami za krok polityczny; i chcą nas przekonać, że ta *Prowincya* nie wiele już dla nas jest pożyteczna, gdybyśmy utracili *Florydę Zachodnią*; ale dla tego samego należało iey nie odstępować; gdyż ona jest naysięwniejsza dla naszego handlu w *Indyach Zachodnich*, a osobliwie dla przeprowadzania się do *Jamaiki*.

(W czasie ostatniey woyny, kiedy obie *Florydy* należały do *Domu Burbońskiego*, *Wielka Brytannia*

trzymała *Georgia* dla Jmienia baczności na tę Osadę, i miała przy tym fortyfikacye w Przyładku *Nicholas Mole*. A dotego, byloby to miejsce do przytulenia się bardzo wygodna dla wygnanych z krajów *Amerykańskich* *Loyalistów*.

W Artykule V. w którym się wyraża nasze prawo do rąbania Drzewa farbierskiego. opuszczono rzecz iedną bardzo wielkiej wagi; nie masz tam najmniejszey wzmianki o granicach tego kraju, w którym mamy używać tego pozwolenia; i Jzba żadnym sposobem nie może naten Artykuł zezwolić, chyba, że będzie wiedziała o tych granicach albo będzie zapewniona o uczynieniu rozgraniczenia w Traktacie Ostatecznym. „

Przytąpił naofstatek *Lord North* do Traktatu Prowizyonalnego z *Stanami Zjednoczonymi Amerykańskimi* „

Przeszłego (prawi) roku Parlament uchwalił Akt z oświadczeniem, iż *Anglia* z temi osadami nie będzie więcej postępowała po nieprzyjacielsku: było to bez wątpienia schować na zawsze dobyty oręż przeciwko tym zbuntowanym Prowincjom *Wielkiej Brytannii*. Po takim Parlamentu postanowieniu, wyznaię, iż iuż rzecz była niepożyteczna, nie chcieć dłużej uznawać *Niepodległości Amerykańskiej*; ale też oprócz tego Artykulu, reszta Traktatu prowizyonalnego nie jest cale dziełem Parlamentu; o! iak wiele zachodzi w tymże Traktacie rzeczy godnych iak naypilniejszey uwagi!

Ministerium nie tylko hoynie, ale cale rozrzutnie postąpiło z tym krajem, który do nas należał w *Kanadzie*. Opuściło naszych przyia-

ciół w tey Części *Swiata*: wydało haniebnie na niebespieczeństwo 24. Narody *Indyjskie*, które z nami były sprzymierzone, i nie raz nam w woynach naszych pomagały. „

Dla iasniejszego pokazania szkody, którą Traktat prowizyonalny czyni *Wielkiej Brytannii*, *Lord North* wześl w drobne szczegulości Geograficzne, z których dowodził, między innymi, że *Wielka Brytania* utraciła zupełnie żeglugę na *Rzecz Missisipi*... Lecz wpośród tey pracowitey mowy, został przerwany szczeniem pła, który wpadłszy do Jzby, leżał pod stołem przykrytym kobiercem. Deputaci krzykneli wnet, *Sluchaycie! Sluchaycie!*; a tym czasem wszyscy głośnie śmiać się poczeli. *Lord North*, iako z natury żartobliwy w mjezał się sam do tego żartu: *widzę (rzekł) że mnie nowy cale Orator w mówieniu przerywa; nie tamuję mu głosu, niech kończy; ia do swego potym wróćę się*. Jakoż zaraz wróciwszy się do swojej mowy, począł iak n ydosadniey opisywać nieszczęśliwy los opuszczonych *Loyalistów*, i dowodził mocno, że można było postarać się dla nich o lepsze w Traktacie warunki.

Na koniec, rozebrawszy wposzechności wszystkie Artykuły pokoiu, dał to swoje zdanie, iż: „ po iak nayrosądniejszey uwadze, nie „ chwali cale tego pokoiu; że za „ tym nie może zezwolić na podany „ *Adres*; że podług niego, Jzba nie „ innego uczynić nie może, iak „ tylko przyiąć wyrażoną obietnicę „ w podaney *Odmianie* od *Lorda „ Cavendisch*; że iednak waruie sobie „ ieden paragraf, który przyda „ do *Odmiany* tyczący się *Loyalistów* „; &c: *Reszta Sessyi* potym.

DONIESIENIE z WILNA

Przybyli tu temi dniami z Zagranicy z różnemi drzewkami Owocowemi iako to z *Gruszkami*, *Jabłkami*, *Wisniami*, *Brzošwinami*, *Slivkami*, i innymi drzewskami, dostać ie można w *Kamienicy* *Pani Ründeltowey* na przeciwko *XX. Dominikanow*